

Лекція 4. Методи туристично-рекреаційних досліджень

1. Традиційні методи
2. Сучасні методи

1. Традиційні методи

Усі методи туристично-краєзнавчого дослідження поділяють на традиційні і нові (сучасні).

Безумовно, більшість методів, які використовуються у дослідженні всієї країни, застосовують і в процесі дослідження її окремих територій нижчого таксономічного рівня. Ці методи є загальногеографічними. Поряд із цим, туристично-рекреаційна діяльність має низку своїх власних методів дослідження.

На всіх етапах туристично-рекреаційної діяльності застосовують різноманітні методи дослідження, а саме:

- літературний;
- статистичний;
- візуальний (спостереження);
- картографічний;
- анкетний;
- польових досліджень;
- описовий метод тощо.

Літературний метод полягає у відборі й аналізі літературних джерел, що тією чи іншою мірою стосуються об'єкта, явища вивчення. Усі літературні джерела умовно можна згрупувати так:

1. Архівні матеріали.
2. Книжки різних років видання (науково-популярні, наукові монографії, енциклопедії, довідники тощо).
3. Статті з періодичної преси.
4. Праці наукових конференцій.

Статистичний метод дослідження полягає у вивченні кількісних показників у характеристиці ряду краєзнавчих об'єктів і явищ. Застосовуються такі статистичні методи: метод статистичної оцінки, метод статистичної перевірки гіпотез, метод статистичних випробувань (метод Монте-Карло) тощо.

Картографічний метод є одним із найбільш поширених методів дослідження у рекреаційних дослідженнях. Він відомий з давніх часів, але його слід відносити до сучасних, якщо розглядати як особливу форму просторового моделювання. Адже карта, картосхема – це логічна образно-знакова модель території, яка цілеспрямовано відображає об'єкти, явища, зв'язки і взаємозалежності, що належать до цієї території.

Карта виконує двояку роль: вона виступає і результатом досягнутого рівня знань про територію, об'єкти та явища, які до неї належать, і

інструментом пізнання, який дає змогу шляхом умовиводів піднятися на більш високий ступінь знань.

Виділяють два рівні картографічних знань. Перший – це вміння читати карти і знання можливостей картографії відображати різноманітні явища, що становлять інтерес для туристично-рекреаційних досліджень. Другий – це безпосереднє вміння складати карти для рекреаційної географії.

Візуальний метод полягає в узагальненні власних спостережень під час досліджень будь-якого туристично-рекреаційного об'єкта. У процесі роботи проводяться бесіди з місцевими жителями, працівниками органів державної влади, спеціалістами господарства, культури й освіти, свідками подій, науковими працівниками та іншими. Усі цікаві і пам'ятні місця бажано фотографувати або знімати відеокамерою.

Анкетний метод – це письмове (а іноді й усне) опитування багатьох людей (місцевих краєзнавців, жителів населеного пункту) за певною анкетною чи за спеціально складеними запитаннями для збирання масового матеріалу, щоб встановити певні закономірності чи явища. Може застосовуватись як під час польових, так і під час стаціонарних форм туристично-рекреаційної роботи.

Експедиційний метод необхідний для активізації туристично-краєзнавчої роботи. Перед учнями або студентами ставляться різні пізнавальні і практичні завдання, що сприяють підвищенню їх розумової діяльності і самостійності (організація експедицій, мандрівок тощо).

Фотографування – це невід'ємна складова кожної мандрівки, екскурсії, експедиції. Фотознімки дають можливість зафіксувати найцікавіші епізоди з життя туристів і є важливим документом проведеної роботи. Останнім часом широко використовується і відеозйомка.

Описовий метод – це один з найдавніших, який використовують під час вивчення розміщення видів економічної діяльності та розселення. У наш час широко застосовується описова статистика у вигляді наборів числових даних, що характеризують ту чи іншу ситуацію.

2. Сучасні методи

Серед нових (сучасних) методів туристично-рекреаційного дослідження заслуговують на увагу такі:

Географічний метод – це базовий краєзнавчий метод, який використовується практично в усіх регіональних дослідженнях. Цей метод є специфічним і формується, на думку Є. Б. Алаєва, як "триєдиний" підхід у дослідженні, що зумовлює дотримання територіальності, комплексності, конкретності. Застосування цього методу не можливе без одночасного використання картографічного методу, який є, по суті, особливою формою ідеально-просторового моделювання.

Моделювання – це ще один загальнонауковий метод, який використовується у рекреаційних дослідженнях. Застосування цього методу дає змогу вивчати об'єкт не безпосередньо, а за допомогою посередника – ідеальної (уявної) чи матеріальної моделі. За її допомогою можна встановити перспективність певних рекреаційних об'єктів, їх потужність та об'єм рекреантів, які даний об'єкт зможе прийняти без шкоди для навколишнього середовища. Прикладом можуть бути карти, картосхеми.

Математичні методи – це група наукових методів, які дають змогу вивчати досліджуваний об'єкт з використанням математичного апарату. Серед поширених у краєзнавчих студіях математичних методів першочергово слід назвати статистичний аналіз, факторний аналіз, кластерний аналіз, регресійний аналіз тощо. Суть цих методів зводиться до математичної формалізації закономірностей розвитку того чи іншого явища (процесу) на обраній території у координатах простору-часу, а відтак зводиться до "стискування" формалізованої інформації про різноякісні характеристики (параметри) території чи до виведення закономірностей перебігу того чи іншого процесу.

Економічний метод – це метод комплексного вивчення економічних явищ і процесів у межах обраної території; виявлення взаємозв'язку і взаємозалежності між економічними показниками, що характеризують стан розвитку туристичної галузі в краї; вивчення господарських явищ і процесів у динаміці тощо.

Соціологічний метод – це метод комплексного вивчення суспільних явищ і процесів у межах обраної території, споживчо-туристичних уподобань і рекреаційних потреб населення, його вікової і соціальної структури тощо.

З кінця ХХ ст. у національних краєзнавчих дослідженнях дедалі більше зростає роль і значення **комп'ютерних технологій**. Ці технології відіграють вагомую роль у вивченні сучасної територіальної організації продуктивних сил краю. Завдяки їм виникла можливість створення, підтримки і збагачення банків даних, необхідних для пошукових робіт у царині аналізу окремих складових рекреаційно-туристичного потенціалу території.

Комп'ютерні технології дають змогу обробляти величезні масиви даних у короткі терміни і з малими затратами. Завдяки їм можна широко застосовувати на цілком новій основі такі методи, як моделювання, математичний, картографічний тощо.

Під час туристично-рекреаційних досліджень необхідний творчий підхід до відбору інформації із застосуванням набору методів, які потрібно здійснювати з урахуванням вимог часу та поставлених цілей і завдань.

Завдання будь-якого туриста-дослідника – навчитися застосовувати на практиці найрізноманітніші методи дослідження. Свідоме застосування науково обґрунтованих методів у рамках певної методології дає йому змогу створити цілісний "туристичний образ" рідного краю.